

LITTERATURKRÖNIKA

JANERIK LARSSON:

Om marknadssamhället och tryggheten

Vad är Marknaden? Det är med största sannolikhet den centrala politiska frågan – inte bara i Sverige – under överskådlig framtid. Om man ser bakåt upplevde vi i västvärldens demokratier under 1900-talet en mycket lång period då Staten dominerade. Efterhand hade Staten fått så många uppgifter att detta system bröt samman – med början under 70-talet – för att under de senaste två decennierna ersättas av att individen återtog mera ansvar för sitt eget liv. Med individens makt följde naturligen Marknadens eftersom Marknaden ju är summan av de på olika marknader agerande individerna.

Så enkelt är det förstås inte. Individen George Soros har en smula mera makt än Janerik Larsson. Och

Staten har sannerligen inte mist all sin makt, se bara på högskattesamhällen som det svenska. Det är främst i USA och Storbritannien som marknadsdemokratien verkligen slagit igenom. Här finns en högre acceptans av risktagande och risktagandets belöning; här finns en högre grad av acceptans av förändring, dynamik, växt.

Det gamla labourpartiet

Larry Elliotts och Dan Atkinsons *The Age of Insecurity* (Verson, 1998) är en välskriven och stimulerande uppgörelse med marknadssamhällets otruggighet, en appell till det gamla labourparti som nu "trollats bort" av Tony Blair att återta makten och införa alla de regleringar och kontroller som behövs för att skapa ett stabilt, lugnare, tryggare och mindre förändringspressat samhälle. De båda författarna är journalister vid *The Guardian* och de skriver med mycken humor och från iakttagelseförmåga. Deras kunskaper om brittisk populärkultur under de senaste decennierna

är enorma. Man behöver verkligen inte hålla med vare sig om diagnosen eller den föreskrivna kuren för att stimuleras av denna bok.

Det som slår en svensk läsare är att de svenska debattörer som har en snarlik syn på liv och politik t ex Johan Ehrenberg eller Göran Greider är så platta som skribenter, så enfaldigt nostalgiska i sitt perspektiv. Medan de inte förmår att skriva om annat än de förflutna handlar *The Age of Insecurity* om en framtidssyn – grön keynesianism – som säkert har politisk potential. Denna bok lär nu bli obligatorisk läsning i Göran Perssons statsrådsberedning.

En mycket mera lämplig läsning där är Diane Coyles *The Weightless World – Strategies for Managing the Digital Economy* (Capstone, 1997) men tyvärr är det en läsoplevelse som ger träsmak. Men i sak är den spännande – för den som orkar – och givetvis relevantare som framtidsbild än *The Age of Insecurity*. För ett stelt gammalt industrisamhälle som det

JANERIK LARSSON är författare och VD för Gamla Stans Information AB.

svenska innebär den viktlösa ekonomins tid enorma utmaningar. Sannolikheten att förändringskrafterna i Sverige ska ha förmåga att pedagogiskt och ödmjukt föra ut bilden av framtidens värld till svenska folket tycks mig dock just nu liten. I så fall kommer den svenska välfärdsstaten inom någon generation att vara ett minne blott.

Elegant stilist

Kort före riksdagsvalet utkom Mats Johanssons *De svarta åren – minnen från andra sidan* (Timbro, 1998), SvD-kolumnisten m m Mats Johansson är en elegant stilist med betydande förmåga att hitta träffsäkra formuleringar. Många som likt mig är kraftigt överåriga minns Onkel H, Gunnar Unger, när vi läser hans krönikor och kåserier (bakom SvDs "Körsvennen" följer sig nog ganska ofta just Johansson). Denna memoarbok avslöjar en ny sida av Johanssons politiska journalistik – den känsliga människan bakom den tuffa masken. Vi som känner författaren blir kanske inte så överraskade, men det finns i *De svarta åren* en sårad ömsinhet som ger denna betraktelse över hur det var att inte höra till 68-vänstern viktiga dimensioner. Att skriva med känsla är svårt, men Johansson lyckas mycket väl. Man kan jämföra Johanssons uppgörelser med Per Ahlmarks; medan den känslige poeten Ahlmark bedriver politiskt räfst och rättarting på en hård, okänslig prosa skriver den

politiska "sluggern" Johansson som en verklig poet. Läs!

En annan känslig skribent är Staffan Heimerson. Hans USA-bok *Med Dolly Parton i baksätet* (1997) är det bästa som skrivits om USA på mycket länge. Tänk att USA ska vara så svårt att förstå! Heimersons höstbok *Jorden är platt* kommer säkert också den att bli en bestseller, men denna kåserisamling har inte samma tematiska kraft som USA-boken. En del av de roligaste kåserierna är minnen från Staffans första tid som journalist.

Svårigheten att förstå USA – landet och folket som varit drivkraften bakom det mesta som varit positivt under detta århundrade – är stor i Europa. Det finns många infallsvinklar på 1900-talets USA, men journalisten Samuel G. Freedman har hittat en ovanligt lättläst och lättbegriplig sådan när han genom att porträttera tre familjer ger en bild av de senaste 70 åren i USA: *The Inheritance – How three families and America moved from Roosevelt to Reagan and beyond* (Simon and Schuster, 1996). Freedman har knappast sitt hjärta hos den klassiska liberalismen i Reagans tappning, men han skildrar på ett rakt och trovärdigt sätt livserfarenheter som förkroppsligar den förändring och vitalisering som USA genomgick efter Jimmy Carter.

Till slut ska jag nämna två reportageböcker som var och en på sitt sätt hör till det mest läsvärda jag stött på

under året. Miranda France är en ung brittisk frilansjournalist som i *Bad Times in Buenos Aires* (Weidenfeld & Nicolson, 1998) ger en spännande och roande närbild av Argentina. Hon är inte så kåserande som Staffan Heimerson, men hon har samma öga för de absurda detaljerna. Hennes skildring av det argentinska samhälle hon mötte saknar förvisso inte de riktigt mörka sidorna, men åtminstone jag upplevde boken som berikande och perspektivskapande.

Årets bästa bok har jag sparat till sist. Den amerikanske journalisten Chuck Sudetics *Blood and Vengeance* (Norton, 1998) är berättelsen om en stor familjs öden under kriget i Bosnien. Till skillnad från det mesta som skrivits om inbördeskrigen på Balkan är Sudetic en stentuff reporter. Han skriver hur det var utan att diskutera politik, skuldfrågor etc. Han skildrar människorna i sin storhet och sin vidrighet. Det är en ohygglig skildring av krig och brutalitet.

Tänkvärt om serber

Men den är oändligt tänkvärd och den enda bok på svenska som jag associerar till är Finn Norgrens utmärkta *Får man tycka om serber?* (Fischer & Co, 1997), som också är en förödande uppgörelse med mänsklig svaghet. I Norgrens fall handlar det inte minst om FN-systemets alla svaga, korrumpade människor.